

ОКУУЧУЛАРДЫН ОКУУ ЖЕТИШКЕНДИКТЕРИН БААЛОО СИСТЕМАСЫ

Максаты:

Окуучулардын жетишкендиктерин баалоо маселелерине токтолушат;

Баалоонун түрлөрүнүн максаттарын, баалоонун принциптерин, функцияларын аныкташат;

Калыптандыруучу баалонун компоненттерин билип, талдашат.

Кар тобу конугуусу

Аткаруу тартиби:(класстагы окуучулардын санына жараша барактар даярдалат)

- ▣ Теманын аталышын айтып,окуучуларга бул тема боюнча билгендерин эстоого убакыт бериниз.
- ▣ Жуптарда талкуулап, тема боюнча материалдарды бири-биринин эсине салууларын отуно алат.
- ▣ Ар бир окуучуга жарым барактан кагаз таратылып,бул тема боюнча билген ырастоолорун же фактыларынжазуу тапшырмасы берилет.
- ▣ Доскага чийилген тегерекчеге ыргытуулары зарыл.
- ▣ Кезек менен жазкандарын окуп талкуулашат.

▣ **Баалоо системасына карата болгон сиздердин оюнуздар, коз карашыщыздар, мамилеңиздер кандай болуп жатат?**

▣ **Баалоо системасынын көйгөйлүү маселелери кайсылар?**

Мисалдар менен далилдеп бериниздер.

ТОПТУК ИЩ, ПРЕЗЕНТАЦИЯ

Мини лекция

- ▣ Мектепте баалоонун формалары окуучуларды активдүү таанып – билүү ишмердигине тартууда өзүнүн натыйжалуулугун көрсөтө албай келет.
- ▣ Баалоо мурун билим берүүнүн сапатын көтөрүүнүн инструменти болбостон, мактоонун же жазалоонун каражаты катары колдонулуп келген.

-
- ▣ Мугалимдер окуучунун сапаттык жетишкендигине эмес, аткарылган жумуштун көлөмүнө жана формасына гана баа коюуга көнүп алган.

-
- ▣ Окуучуларды бири- бири менен салыштырууга басым жасалат, бул болсо жигердүүлүктү жана дилгирликти басаңдатат, жетишүүсү начар окуучуларды кысынтат, алдыңкы окуучулардын да толук кандуу өсүп жетилүүсүнө өбөлгө түзбөйт.
 - ▣ Көбүнчө көңүл оорутуучу мүнөздө болот. Бүт бойдон мугалимдин колунда, ыктыярында турган **“баа коюу”** тутуму бир жагынан балага, экинчи жагынан ата – энелерге багытталган манипуляциялоо жана психологиялык кысым жасоо куралы болуп калат.

-
- ▣ Мугалимдин окуучулар менен кайтарым байланышы көбүнчө окуучунун натыйжалуу окуусуна жардам берүү үчүн эмес, социалдык жана башкаруучулук максаттарда жүргүзүлөт;
 - ▣ Мугалим үчүн ар бир баланын окуудагы чыныгы ийгилигин мурунку жетишип келген натыйжалары менен салыштырып оң баа берүү жана белгилеп туруу кыйын;
 - ▣ Окуучунун баалоодогу өз алдынчалуулугун калыптандырууга толук мүмкүнчүлүк бербейт.

Баа коюунун формалдуулугуна жана критерийлеринин жашыруундугуна байланыштуу чыныгы билим деңгээлин белгилөө кыйын. Мындан тышкары, эң негизгиси иштин кийинки багытын – эмнени жакшыртып, кайсы кемчиликтерди жоюу керектигин жана бул канчалык деңгээлде ошол бала үчүн мүмкүн экендигин аныктоого болбойт ж.б.

Тескерисинче баалоо таанып билүү ишмердигиндеги натыйжаны аныктап, билим берүүнүн сапатын көтөрүүдөгү инструмент катары кабыл алынып, колдонуу керек экендиги максат болуп келүүдө.

Эл аралык тажрыйба көрсөтүп тургандай ,
жеке инсанга багытталган окутуу мамилесин
калыптандырууга мүмкүнчүлүк түзүп бере ала
турган багыттардын бири - бул
окуучулардын билимин баалоо боюнча жаңы
форманы киргизүү болуп саналат.

**Азыркы мезгилдеги мектептеги билим
берүү тутумунда баалоо, баа берүү, баа
коюу деген түшүнүктөр көбүнчө
синонимдер катары колдонулат.**

Баалоо, баа берүү, баа деген түшүнүктөргө кайрылып көрөлү

Ойлонууга 2 минута

Баалоо- бул окуучулардын окуу жана таанып – билүү ишмердигине байкоо жүргүзүү, ошондой эле билим берүүнүн сапатын жакшыртуу максатында окуучу жөнүндө маалыматтарды баяндоо, жыйноо, каттоо жана чечмелөө процесси.

Баалоо – бул окутуудагы жетишкендиктерди өлчөөнүн жана маселелерди аныктоонун, кайтарым байланыш жүргүзүүнүн, билим берүү процессинин катышуучуларына (окуучуларга, мугалимдерге, ата-энелерге ж.б.) жана мамлекетке билим берүүдөгү кыйынчылыктар, жетишкендиктер тууралуу билдирип туруунун негизги каражаты.

Баа берүү- бул баалоо процесси,
иш аракети же
ишмердиги, кайтарым
байланыштын сапаттык
маалыматы

Баа - бул окуучулардын
окуудагы
жетишкендиктеринин
санарип, тамга же башка
түрдөгү шарттуу сан
түрүндө билдирилиши.

**Бул түшүнүктөрдүн процесстеги
ордуларын
аныктагыла?**

1- кайсы?

2- кайсы?

3- кайсы?

**Окутуу
процессинде
баалоонун кандай
түрлөрү
колдонулат?**

Баалоонун канча түрү бар? Баалоонун кандай түрлөрүн колдонуп жүрөсүңөр?

жупта ой бөлүшүү 2 мин.
талкуу 1 мин.

БААЛООНУН ТҮРЛӨРҮ

Диагностикалык
баалоо

Жыйынтыкт
оочу баалоо

Калыптанды
руучу баалоо

БААЛООНУН ТҮРЛӨРҮ

	Диагностикалык баалоо	Калыптандыруучу баалоо	Жыйынтыктоочу баалоо
Эмнени билдирет?	Окуучулардын учурдагы компетентүүлүктөрүнүн калыптануу деңгээлин аныктоо (класстык журналга баа коюлбайт)	Бул баалоо окутуу процессинде окуучунун жетишкендиктерине байкоо жүргүзүү, талдоо, мында да баа коюлбайт.	Жыйынтыктоочу баалоодо мугалим окуучуга баа коёт.

БААЛООНУН ТҮРЛӨРҮ

	Диагностикалык баалоо	Калыптандыруучу баалоо	Жыйынтыктоочу баалоо
Качан колдонулат?	Тема өтөрдүн алдында, чейректин, окуу жылынын башында, жаңы класс же окуучу менен иштеп баштаганда.	Сабак учурунда дайыма, үзгүлтүксүз жүргүзүлөт.	Теманын, бөлүмдүн, чейректин, окуу жылынын аягында.

БААЛООНУН ТҮРЛӨРҮ

	Диагностикалык баалоо	Калыптандыруучу баалоо	Жыйынтыктоо-чу баалоо
Эмне үчүн колдонулат?	Окуучулардын деңгээлин аныктоо жана мугалимдин (календардык, сабактык) пландарын оңдоп-түзөө мүмкүнчүлүгүн берет.	Окуучулардын жетишкендиктерине байкоо жүргүзүү жана окутуу процессин (сабактардын пландарын) ыңгайлаштыруу, өзгөртүүлөрдү киргизүү, оңдоп түзөө мүмкүнчүлүгүн берет.	Окуучулар окутуу процессинде эмнелерди үйрөнгөнү жөнүндө маалымат берет.

Баалоонун кайсы түрү окутуу процессинде маанилүү орунду ээлейт?

КАЛЫПТАНДЫРУУЧУ БААЛОО

Калыптандыруучу баалоо – бул окутуу процессиндеги баалоо, окуучулардын жетишкендиктерине байкоо жана талдоо жүргүзүү, ал күн сайын кайтарым байланыш берүү/алуу аркылуу окутуу жана окуу процесстерин жакшыртууга мүмкүнчүлүк берет.

Кыргыз Республикасында жалпы мектептик билимдин мамлекеттик билим берүү стандартынын

64-беренеси:

«**Форматтык баа берүү**» [колдонмодо «**калыптандыруучу баалоо**»] материалды өздөштүрүшүнүн жекече өзгөчөлүктөрүн (ишти аткаруу темпи, теманы өздөштүрүү ыкмалары ж.б.) эске алуу менен окуучунун прогрессин аныктоо, ошондой эле ийгиликтерге жетишүү үчүн рекомендацияларды иштеп чыгуу максатында колдонулат.

Мугалим форматтык баа берүүнү окутууну өз убагында коррекциялоо, пландаштырууга өзгөртүүлөрдү киргизүү, ал эми окуучулар - алар аткарган иштин сапатын жакшыртуу үчүн пайдаланат.

Окуучунун прогресси окуучу аткарган конкреттүү иштин негизинде билим берүү чөйрөсүнүн алкагында окутуу максаттарында түптөлгөн белгилүү натыйжаларга жетишүү катары аныкталат».

Кыргыз Республикасында жалпы мектептик билимдин мамлекеттик билим берүү стандарты.
Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы № 403 токтому менен бекитилген

КАЛЫПТАНДЫРУУЧУ БААЛООНУН КОМПОНЕНТТЕРИ



- Демек, **калыптандыруучу баалоо** – бул мугалимдин кунумдук сабакта 5 компонентти пландуу жана системалуу турдо колдонуусу.

ТОПТОРДУН

1-топ: «Окутуу процессин оңдоп-түзөө»

ТАПШЫРМАЛАРЫ

2-топ: «Жеке окуп үйрөнүү процессине окуучулардын

активдүү катышуусу»

3-топ: «Окуучулардын шыктануусуна баалоонун тийгизген

таасири»

4-топ: «Өзүн-өзү жана бирин-бири баалоо»

5-топ: Кайтарым байланыш

-
- ▣ Окуучулардын активдүү катышуусунун бир нече багыты бар.

А л а р:

- ▣ - билим алуунун максаттарын, күтүлүүчү натыйжаларды түшүнүүсү;
- ▣ - окуучулардын баалоо критерийлерин билүүсү жана түшүнүүсү;
- ▣ - мугалимдин окутуу ыкмасын туура тандоосу;

ОЗУН –ОЗУ ЖАНА БИРИ- БИРИН БААЛОО

- ▣ -оз натыйжаларын баалоо;
- ▣ Каталарын байкоо жана талаптарды билуу жондомдуулугу;
- ▣ Озуно озу байкоо жургузуу;
- ▣ Критерийлерге таянууга калыптануу;
- ▣ Бири- биринин ишин баалоо аркылуу бышыктоого;
- ▣ Бири- биринен уйронуу мумкунчулугу;
- ▣ Башкалардын кучтуу , кучсуз жактарын аныктоого уйронот.

КАЙТАРЫМ БАЙЛАНЫШ

- ▣ Максатка жетууго мумкунчулук тузулот;
- ▣ Окутуу жана окуу процесси кандай отуп жаткандыгы жонундо тушунук берет;
- ▣ Жетишкендиги тууралуу маалымат берилет.
- ▣ Ондоо тузоого карата кеп- кенеш берилет;
- ▣ Каталарын ондоого уйронушот;

ОКУУЧУЛАРДЫН ШЫКТАНУУСУ

Шыктандыруу- бул белгилуу максаттарга жетууну камсыздоо учун иш аракеттерге туртку беруучу процесс.

-Баалоо коркуу сезмин жаратпастан демилге беруусу тийиш;

- ▣ -к.б.убагында болуп турушу керек жана сунуштар так белгилениш керек .
- ▣ - иштегенге же жооп бергенге убакыт берилет;
- ▣ - окуучунун тапшырманы аткарууда кыйналса чогуу класс менен чечилиши керек (ошондо балада коркуу сезими болбойт.)

ОКУТУУ ПРОЦЕССИН ОНДОП ТУЗОО

- ▣ Окутууну уюштуруу формасына;
- ▣ Окутуу усулдарына жана ыкмаларына;
- ▣ Сабактын этаптарына убакытты болуу;
- ▣ Окуучулардын топторун кайрадан алмаштыруу;
- ▣ Тапшырмаларды окуучулардын денгээлине жараша беруу;
- ▣ Ишти жакшыртууда мугалим томонку суроолордун устундо иштоо керек: кимисине озгочо конул буруу зарыл?
- ▣ Кандай усул, ыкманы колдоном?
- ▣ Кайсы окуучу кайсы жерден кыйналып жатат?ж.б.

КАЛЫПТАНДЫРУУЧУ БААЛОО

- Калыптандыруучу баалоо күн сайын ар бир сабакта колдонулат.
- Окуучунун окуганын түшүнүүсү калыптандыруучу баалоонун түрдүү ыкмаларын колдонуу менен сабак учурунда бир нече жолу текшерилет.
- Калыптандыруучу баалоо баа коюу үчүн эмес, көйгөйлөрдү аныктоо үчүн жүргүзүлөт.
- Калыптандыруучу баалоонун натыйжалары мындан аркы окутууну пландаштыруунун каражаты болуп эсептелет.

Окуучулардын жетишкендиктерин баалоо принциптери

Маанилүүлүк. Окуучулардын окууда жана ишмердигинде жетишкен эң маанилүү ийгиликтерин баалоого басым жасалат.

Шайкештик. Билимди, билгичтиктерди, көндүмдөрдү баалуулуктарды баалоо окутуу максаттарына жана жыйынтыктарына дал келиши керек.

Объективдүүлүгү жана адилеттүүлүгү

Баалоонун конкреттүү критерийлери кылдат иштелип чыгат. Критерийлер баа берүүнү жана бааны кысым жасоо куралы катары колдонууга бөгөт коет.

Интеграциялашкандыгы.

Баалоо окутуу процессинин пландалган жана кылдат ойлонуштурулган курамдык бөлүгү катары жүргүзүлөт.

Ачык – айкындык. Баалоо критерийлери жана стратегиясы окуучуларга алдын ала билдирилет. Окуучулар баалоо критерийлерин иштеп чыгууга катышат.

Жеткиликтүүлүк. Баалоонун формалары, усулдары, максаты жана баалоо процессинин бардык катышуучуларына ачык- айкын жана түшүнүктүү болууга тийиш

Ырааттуулук. Баалоо ырааттуу жана мезгилдүү түрдө жүргүзүлөт.

Ыкластуулук. Окуучулар менен мугалимдин ортосунда шериктештик маанайын жаратуу улам дагы мыкты ийгиликтерге умтулууга шарт түзөт. Окуучулардын өнүгүүсүнө жана аларды колдоого багытталат.

Кайтарым байланыш - максатка жетүүгө алып баруучу конкреттүү иш-аракеттер, кырдаалдар, кыйчалыш маселелер тууралуу маалымат берүү жана комментарий алуу процесси.

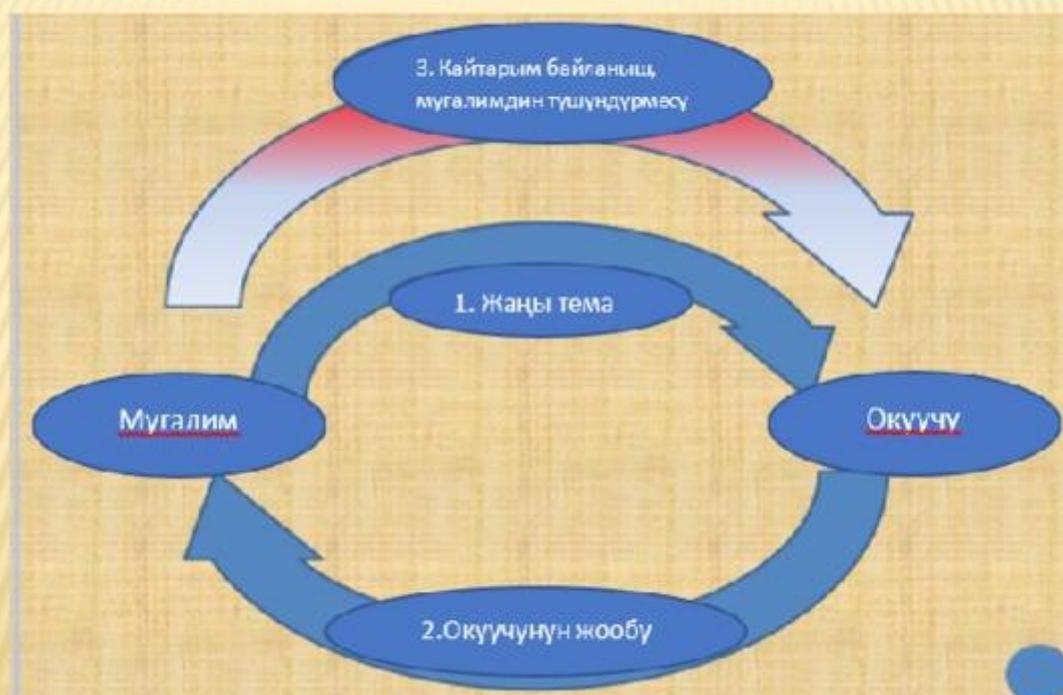
Кайтарым байланыш- бул эки жактуу процесс, диалог. Окуучу кайтарым байланышка конул болуп, каталарын ондогондо гана, анын иштеринин сапсты озгорушу мумкун.

КЫРГЫЗРЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖАЛПЫ БИЛИМДИН МАМЛЕКЕТТИК БИЛИМ БЕРҮҮ СТАНДАРТЫ

70-пунктунда:

«Баалоонун максаттарына жетүү үчүн башталгыч класстардын мугалимдери:

- 1) позитивдүү кайтарым байланыш берет** (окуучунун ишине баяндама берген жазуу жүзүндөгү жана оозеки отчеттор) түзөт, окуучуларга азыркы натыйжалары менен мурдагы этаптагы натыйжаларын салыштырууга жардам берет, шыктануусун, таанып-билүү процесстерин өнүктүрүүгө, окуу натыйжасы катары компетенттүүлүктү өнүктүрүүгө оозеки баа берет;
- 2) натыйжаларга жетишүүгө жана инсандын өнүгүшүнө тиешелүү **окуучунун прогрессине көз салат** жана ар бир окуу жылынын аягында сыпаттоо баасын берет...».



КАЙТАРЫМ БАЙЛАНЫШТЫН МЕХАНИЗМИ

▣ **Биринчи этап «Жаңы тема»**

— бул жаңы билимди жана маалыматтарды берүү, алуу жана түшүнүү процесси.

▣ **Экинчи этап «Окуучунун жообу»**

- бул этаптын жүрүшүндө мугалим окуучулардын жаңы материалды түшүнүү деңгээли тууралуу маалымат алат.

▣ **Үчүнчү этап «Кайтарым байланыш, мугалимдин түшүндүрмөлөрү»**

- мугалим окуучуларга баяндоочу кайтарым байланыш берет, же окуучулар диалогдор, талкуулар, бири-бирин баалоо учурунда бири-бирине кайтарым байланыш беришет.

БААЛОО ЖАНА БАЯНДОО ТҮРҮНДӨГҮ КАЙТАРЫМ БАЙЛАНЫШ

Баалоо түрүндөгү кайтарым байланыш окуучуларга жалпы эскертүү түрүндө кээ бир гана маалыматты берет, бирок окуучуларга эмнени жакшыртуу керек жана ага кантип жетүү боюнча сунуштарды бербейт.

Баяндоо түрүндөгү кайтарым байланыш күтүлүүчү натыйжалар менен түздөн-түз байланыштуу.

Ал окуучуларга билим алуу сапатын жогорулатуу үчүн кийинки иш-аракеттерине байланыштуу көрсөтмөлөрдү, сунуштарды, кеп-кеңештерди берет. Бул учурда окуучулар өз ишин жакшыртуу, оңдоп-түзөөлөрдү киргизүү үчүн жоопкерчиликти өзүнө алат.

БААЛОО ТҮРҮНДӨГҮ КАЙТАРЫМ БАЙЛАНЫШТЫН МИСАЛДАРЫ

- Эң жакшы!
- Азамат! Туура.
- Сен кайра ошол эле катаны кетирдин Жакшы көркөм окудуң! Мен сени менен сыймыктанам!
- Бардыгын туура аткардың. Азаматсың!
- Тапшырманы мыкты аткардың!
- Сен дайыма...!
- Сен кайрадан...!

- Жооп бергениңе рахмат! Каармандарды толук түрдө мүнөздөп бере алдың. Эми чыгарманын 2 каарманын салыштырып көрчү, алардын кандай айырмачылыктары жана окшоштуктары бар деп ойлойсуң?
- Тексттин мазмунун толугу менен айтып бердиң. **Азаматсың!** Эми чыгармадагы жаныбарлардын образдарын карап көрүп, алар адамдардын мүнөзүнүн кайсы жактарын чагылдырарын айтып бере аласыңбы?
- Рахмат, жакшы айтып бердиң! Кандай деп ойлойсуң, башкы каарманга мүнөздөмө бердиңби? Дагы башкача баяндап берүүгө аракет кылып көрчү.

НАТЫЙЖАЛУУ КАЙТАРЫМ БАЙЛАНЫШ ТӨМӨНКҮ ҮЧ СУРООГО ЖООП БЕРЕТ:

1. Эмнени жакшы аткара алды? -тапшырманы кандай аткарганына карабастан, окуучуну колдоо керек.
2. Эмнени жакшыртуу керек? - кайсы жерин жакшыртуу муктаждыгы бар экенин көрсөтүү.
3. Кантип жакшыртуу керек? - жакшыртуу үчүн максаттуу кеп-кеңештерди, конкреттүү сунуштарды, суроолорду берүү.

ЭГЕРДЕ ТӨМӨНКҮ ШАРТТАР АТКАРЫЛСА, КАЙТАРЫМ БАЙЛАНЫШ ЖАКШЫ НАТЫҖЖАЛАРДЫ АЛЫП КЕЛЕТ:

- кайтарым байланыш **дайыма** берилип турса;
- кайтарым байланыш **өз убагында** берилсе;
- окуучу менен **диалог** жүргүзүп, аны **шыктандырса**;
- **окуучулар** бири-бирине кайтарым байланыш берүү процессине **тартылса**;
- көлөмү кабыл алуу үчүн жеткиликтүү, ал эми кеп-кеңештер окуучуларга түшүнүктүү берилсе;
- **иштердин сапатын жогорулатуу үчүн убакыт** берилсе (оозеки жооптун же жазуу ишинин);
- **кайрадан баалоо** белгиленген убакытта жүргүзүлсө;
- **ата-энелер кайтарым байланыштын ролун түшүнүп, балдарына** берилген кеп-кеңештерге ылайык аракет кылууга жардам беришсе.

-
- **Критерий** – окуучулар тарабынан аткарылган иштердин сапаты жөнүндө жыйынтык чыгаруу үчүн колдонулган нормалар же мүнөздөмөлөр. Алар жалпыланган, аналитикалык, жалпы же конкреттүү болушу мүмкүн.

Эгерде окуучу :

- өтүлгөн окуу материалын толугу менен өздөштүрсө;
- өтүлгөн окуу материалдын негизги жоболорун туура түшүнсө;
- кабыл алган билимин практикада жеңил колдоно алса;
- кабыл алган билимин кайрадан айтып берүүдө ката кетирбесе, жазуу иштерин таза жана катасыз жазса;
- жоопту өзү түзүү менен бирге, берилген суроолорго туура жооп берсе;
- татаал суроолорго кыйналбастан жооп берсе, анда ага **«5»** - «эң жакшы» баасы коюлат.

4-класс. «Зымырык куш» жомогу боюнча эссе

Баалоо критерийлери:

Чыгарманын негизги идеясын баяндап берүү.

Чыгармадан тыянак чыгаруу.

Эссе жазууда жомоктон 2-3 сүйлөм колдонуу.

Зымырык куш

«Зымырык куш» – керемет жомок. Анда баланын ата-энеси жесе, жашарып туруучу алманы зымырык куш уурдап кетет. Аны издеп баласы жолго чыгат. Анткени ата-энесинин картайышын каалабайт. Бала жакшылык кылган жаныбарлар, өсүмдүктөр ага жардам беришет. Акырында хандын сулуу кызын, зымырык кушту, күлүк тулпарды алып, ата-энесине кайтып келет. Бактылуу жашап калышат. Жомокто бала ата-энеси үчүн өтө тынчсызданат.

-
- ▣ **Сабакта эмне түшүнүктүү болду?**
 - ▣ **Эмне түшүнүксүз болду?**
 - ▣ **Кайсы суроолорго жооп берилбей калды?**

Диагноздоочу баалоо – мугалим кандайдыр бир окуу предметинин стадиясында окуу процессин андан ары туура уюштуруусу үчүн окуучунун алгачкы билим, билгичтигинин деңгээлин баалоо ишмердүүлүгү.

Диагноздоочу баалоонун максаты программанын материалынын сапаттуу өздөштүрүлүшүнө зарыл предметтик окуу билим, билгичтик, көндүмдөрдүн калыптанган деңгээлин жана ишмердүүлүк ыкмаларын баалоо эсептелет.

Диагноздоочу баалоо окутуунун түрдүү этаптарында ишке ашырылат:

- ▣ окуу предметинин негизги түшүнүктөрүнүн окуучуда калыптангандыгын алдын-ала аныктап алуу максатында окуу жылынын башында;
- ▣ окуу материалынын мазмунун өздөштүрүүдө зарыл болгон таяныч билим, билгичтикти аныктоо максатында теманы же бөлүмдү окутуунун башында.

Диагноздоочу баалоо окуучунун жеке мүмкүнчүлүгүнө жараша окууну пландаштырууга жана сапаттуу өздөштүрүү максатында окуу процессин оңдоп-түзөөгө мүмкүнчүлүк берет. Мугалим окуу жылы бою окуучунун баштапкы деңгээлин алынган жыйынтык менен улам салыштырып жүрүп отурат.

Диагноздоочу баалоо окуучунун теманы же окуу курсун өздөштүрүү даярдыгынын деңгээлин аныктоо менен катар эле ал теманы же окуу курсун окуучунун ишмердүүлүгүндө активдештирүүгө мотивация жаратуу, мугалим менен окуучунун кызматташтыгын арттыруу, окутуунун максат, милдеттерин тактоого шарт түзөт.

ДИАГНОЗДООЧУ БААЛООНУН МЕХАНИЗМДЕРИ.

- Билим берүү процессинде педагогикалык диагноздоо төмөндөгүдөй милдеттерди аткарат:
- жетишүү деңгээлин аныктоо;
- окуучунун жетишкендиктерин анын мурдагы абалы менен салыштыруу;
- окуучунун билиминдеги кемчиликтердин себебин анализдөө;
- келечегиндеги жетишкендиктерди прогноздоо;
- окуучунун жетишкендиктерин интерпретациялоо жана баалоо;
- окуучуга диагноздоонун натыйжаларын маалымдоо;
- диагноздоонун натыйжасына карата окуучунун иш-аракетин контролдоо.

Диагноздоочу баалоону уюштуруу үчүн суроо-жооп, маектешүү, долбоордук иштер кырдаалга жараша тапшырмалар, ата-энелер, мугалимдер менен кызматташтык сыяктуу методдор жана каражаттар колдонулат.

—Диагноздоочу баалоонун негизги мааниси

курсту же теманы оуп үйрөнүүгө чейинки окуучунун тигил же бул компетенцияларынын же билгичтиктеринин калыптангандыгынын дешгээлин алдын-ала анализдөөдө турат. Диагноздоонун бул түрү **киришүү** же **старттык диагноздоо** деп аталат. Мында мугалим түрдүү ыкмаларды колдонсо болот, мисалы мамлекеттик стандарттын талабына ылайык предмет боюнча өтүлгөн темага жараша суроолорду берсе болот же алдын ала тест жүргүзө алат ж.у.с. Мындай иш мугалимге окуучунун материалды өздөштүрүүсүндө кездешкен проблема боюнча маалымат алып, андай проблеманы жоюу кадамдарын пландоого жардам берет.

Педагогикалык диагноздоонун маанисин жана

анын өзгөчөлүктөрүн түшүнүү үчүн догдур менен педагогдун ишин салыштырып көрүүгө болот. Догдур өзүнүн пациентинин абалы менен таанышып, оору козгоочу симптомдорду аныктап, анын келип чыгуу себептерин издеп, алдын алуу чараларын прогноздоп, акырында медициналык бүтүм (диагноз) менен дарылоону дайындайт. Ал эми тажрыйбалуу тапкыч мугалим өз ишин алгач тарбиячысынын калыптануусуна жана өнүгүүсүнө таасир эткен социалдык-педагогикалык шарттарды, терс таасирлерди тыкыр көшүл коюу менен үйрөнүп чыгат. Андан соң ал иштеп чыккан программанын негизинде окуучуну өнүктүрүүнүн болжолдуу альтернативаларын прогноздойт.

КАЛЫПТАНДЫРУУЧУ БААЛООНУН МААНИСИ ЖАНА АНЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ.

Калыптандыруучу баалоо – бул окуу жана окутуу процессинин алгачкы этабында өзгөртүүлөрдү киргизүү максатында окуучунун өнүгүүсүн баалоо. Баалоонун бул түрүн окутууну жакшыртуу үчүн баалоо деп атоого болот. Калыптандыруучу баалоо мугалимге окуучуну окутуу максатында жасалган аракеттерди көзөмөлдөөгө жардам берсе, окуучу үчүн - билим алууга карата өзүнүн жоопкерчилигин сезүүгө, мугалимдин жардамы аркылуу жеке өнүгүүсүн көзөмөлдөөгө жана план түзүүгө жардам берет.

Калыптандыруучу баалоо мугалимге ар бир окуучу менен жекече иштөөгө жана окуу материалын окуп үйрөнүүдөгү айрым жетишпестиктерди аныктоого жана окуу процессин системалуу түрдө жөнгө салып турууга мүмкүндүк берет.

Калыптандыруучу баалоо билим берүүдөгү жаңы көрүнүш эмес. Күнүмдүк баалоо калыптандыруучу баалоонун кандайдыр бир функциясын аткарып келген, бирок бул баалоо билген менен билбегендикти же билгичтик менен билгичтик эместе журналга белгилөө менен гана чектелген.

Калыптандыруучу баалоо - бул окуучунун жанында туруп аны ийгиликке жетелөө дегенди билдирет. Албетте, окуу материалынын өздөштүрүлүшү боюнча маалымат алууга окуучу менен кайтарым байланыш жүргүзүлөт.

Изилдөөчүлөр калыптандыруучу баалоонун өзгөчөлүктөрүн мындай деп бөлүп көрсөтүшөт.

Калыптандыруучу баалоонун бир өзгөчөлүгү - окуучунун кандайдыр бир нерсеге кызыкдар болуусу.

Окуучулар кандайдыр бир өзүнүн жеке же башка бир окуучунун окуу ишмердүүлүгүн баалоого.

Изилдөөлөр көрсөткөндөй, баалоого карата окуучунун кызыгуусу жана жоопкерчилиги анын окууга болгон мотивациясын жогорулатат. Мындан улам мугалимдин ролу жоголбостон, тескерисинче, окуунун максатын аныктоодо, ийгиликке жетүүнүн конкреттүү критерийлерин жана баалоо үчүн тапшырмаларды иштеп чыгууда анын ролу жогорулайт.

Калыптандыруучу баалоонун негизги фактору болуп, окуучу жөнүндө так жана конкреттүү маалымат же анын кандай окуп жаткандыгы жөнүндөгү кайтарым байланыш эсептелет. Бул өз кезегинде окутуунун же үйрөтүүнүн бир бөлүгү болуп саналат. Тажрыйбалуу мугалим окуучунун кандай билим алып, аны кантип өздөштүрүп жаткандыгы жөнүндө гана маалымат албастан, ал маалыматты андан ары эмне кылуу керектигин, окутууну кантип жакшыртуу керектигин билет.

Калыптандыруучу баалоону окуу процессинде колдонуунун айрым өзгөчөлүктөрү катары төмөндөгүлөрдү белгилөөгө болот:

Байкоо менен көзөмөлдөө окуучунун тапшырманы түшүнгөндүгүн же кайрадан түшүндүрүүнү талап кылгандыгын билүүгө мүмкүндүк берет.

Суроо берүү окуучунун өзүнүн милдеттеринин маанисин түшүнүүсүнө мүмкүндүк берсе, мугалим үчүн түшүнүү дешгээли боюнча маалыматты алууга жардам берет. Мындай баалоонун техникаларын колдонуу аркылуу мугалим тиешелүү маалыматты тез ала алат.

+зүн-өзү баалоо жана бири бирин баалоо окуучулардын класстагы топторун түзүүгө жардам берет, анткени окуучулар бири бирин тереш түшүнүүгө жана коюлган критерийлер аркылуу баалоого көнө башташат.

Жазуу иштери жана мугалимдин комментарийи окуучу менен болгон кайтарым байланышты бекемдөөгө жана коюлган максатка ылайык окуучуга анын өнүгүүсүн көрүүнү камсыз кылат.

СУММАТИВДИК БААЛОО.

Суммативдик (же жыйынтыктоочу) баалоо - бул окуу процессинин тигил же бул этабын жыйынтыктоо (жыйынтыгын чыгаруу) үчүн колдонулуучу баалоо.

Суммативдик баалоо белгилүү бир убакыт аралыгында окуучунун билиминин, билгичтигинин жана анын компетенцияларынын жыйынтыгы мамлекеттик билим берүү стандартындагы коюлган талапка жооп берүү деңгээлин аныктайт. Аны билим берүүнүн этаптарында жүргүзүү аркылуу ишке ашырууга болот.

Суммативдик баалоо – бул таанып-билүү процессинин тигил же бул этабында жалпылоо (жыйынтыгын чыгаруу) үчүн колдонулган баалоо. Ал өткөн жетишкендиктерди баалоодо окутуудан белгилүү өлчөмдө бөлөк болуп, белгилүү бир убакыттан кийин жетишүүнүн жыйынтыктарын чыгаруу жана ал боюнча маалымат жасоо талап кылынган учурда колдонулат.

Аткарылган иштердин бардык түрлөрү баалоо критерийлеринин негизинде бааланат, алар милдеттүү болуп саналат жана баалоонун планын иштеп чыгууда мугалим тарабынан алдын-ала белгиленет.

Жыйынтыктоочу баалоо

колдонуудагы нормаларга жана баалоонун иштелип чыккан критерийлерине ылайык жазуу жүзүндө мектептин календарына ылайык өткөрүлөт (чейрек, жарым жылдык, окуу жылы).

Суммативдик баалоо

кадимки баалоодогудай эле баалоонун стандарттык же стандарттык тобу менен аныкталган окуучунун окуу жетишкендиктерин баалоо максатын ишке ашырат. Ал төмөндөгүдөй суроолорго жооп берет:

- ▣ Окуучу материалды өздөштүрдүбү?
- ▣ Окуп-үйрөнгөндөрүн колдонууга жөндөмдүүбү?
- ▣ Окуучу алдыга жылууга мүмкүн болгон деңгээлге ээби?

Эгерде окуучу:

- өтүлгөн окуу материалын негизинен өздөштүрсө;
- берилген суроолорго кыйналбастан жооп бере алса;
- кабыл алган билимин практикада колдоно алса;
- берилген суроого жооп берүүдө маанилүү ката кетирбесе , жооп берүүдө кетирген каталарын кошумча суроолор берилгенде жоё алса;
- жазуу иштеринде бир аз ката кетирсе, анда ага **«4»** - «жакшы» баасы коюлат.

Эгерде окуучу:

- өтүлгөн окуу материалды негизинен өздөштүрсө, бирок аны кайрадан калыбына келтирүүдө кыйынчылыкка учураса жана кошумча суроолорду талап кылса;
- жөнөкөй суроолорго жооп берүү менен бирге, татаал суроолорго жооп берүүдө кыйналууга учураса;
- жазуу иштеринде ката кетирсе, анда ага **«3»** - «канааттандырарлык» баасы коюлат.

Эгерде окуучу:

- өтүлгөн окуу материалынын айрым бөлүктөрүн түшүнүү менен бирге анын негизги бөлүктөрүн өздөштүрө албаса;
- жазуу иштеринде одоно каталарды кетирсе, анда ага «**2**» - «начар» деген баа коюлат.
- Эгерде окуучу өтүлгөн окуу материалды толук өздөштүрө албаса, анда ага «**1**» - «өтө начар» баасы коюлат.

Кайтарым байланыш - бул окуучунун туура жол менен иштеп жаткандыгын көзөмөлдөөчү курал болуп эсептелет.

Кайтарым байланыштын кандай гана түрү колдонулбасын, мугалим төмөнкүлөрдү эсине алышы керек:

- окуучулар ийгиликтүү аткарган нерселерди белгилөө;
- каталар кетирилсе, окуучуларга ишти, натыйжаны жакшыртуу үчүн конкреттүү сунуштарды берүү.

Натыйжалуу кайтарым байланыш :

- мугалим менен окуучунун өз ара аракеттенүүсүнө өбөлгө түзүшү керек;
- окуу ишмердигинин жүрүшүн баалоого мүмкүнчүлүк бериши керек, себеби мугалим өз иш-аракеттерине оңдоп-түзөөлөрдү киргизүү мүмкүнчүлүгүн алып, тигил же бул ыкмалардын, иштердин кемчиликтерин жана рационалдуулугун аныктай алышы керек;
- окуучуларга өз иштерин баалоого гана мүмкүнчүлүк бербестен, ошондой эле өз жетишкендиктери менен канааттангандык сезимине ээ болууну да жаратып, андан аркы өз ара аракеттенүүнү жана окууга болгон кызыгууну да чыңдашы керек;
- ийгиликтин жаралышына жана окуу процессин оптималдаштырууга көмөктөшүшү керек;
- ар түрдүү баалоо, бири-бирин баалоо ж.б. усулдары жана ыкмалары аркылуу тынымсыз жана өз убагында ишке ашырылышы керек.

Кайтарым байланыш сабактарда:

**мугалим - окуучулар, окуучу -
окуучулар,**

мугалим - окуучу, окуучу - окуучу
деген

багыттар ишке ашырылышы керек.

Кайтарым байланыш оозеки жана жазуу түрүндө берилиши мүмкүн.

Кайтарым байланыштын каражаттарына төмөнкүлөр кирет :

- ▣ жазуу түрүндөгү комментарийлер;
- ▣ байкоо жүргүзүүлөр;
- ▣ чагылган сурамжылоолор;
- ▣ фронталдуу сурамжылоолор;
- ▣ суроолор;
- ▣ кайтарым байланыш күндөлүктөрү;
- ▣ өзүн-өзү көзөмөлдөө дептерлери жана башкалар.

Жазуу түрүндөгү кайтарым байланыш – мугалимдин окуучуга иштерди текшерүүнүн натыйжасында жазуу түрүндө конкреттүү сунуштарды берүүсү. Жазуу түрүндөгү кайтарым байланыш окуучулардын жазуу түрүндөгү иштерин: үй ишин, өз алдынча ишти, текшерүү ишин, портфолиону текшерүүдө колдонулат.

Жазуу түрүндөгү сунуш окуучуга ката кеткен жерди так көрсөтүп, катанын тиби, аны оңдош үчүн жардам бере турган керектүү параграф, эреже, окуу китебиндеги тиешелүү беттер жөнүндө маалыматты камтышы керек. Кээ бир мугалимдер сунуштарды жазууда ар кандай белгилерди, түстөрдү колдонушат, мындай ишмердик да окуучулардын өз алдынча окуусуна түрткү берет.

Оозеки кайтарым байланыш

- Оозеки кайтарым байланыш окуучуга анын ишмердигине байкоо жүргүзүүнүн, ар кандай тапшырмаларды аткаруусунун жыйынтыгында оозеки формада комментарий берүү дегенди билдирет.

Мугалимдин комментарийи толук (кечири) же кыска (кечири эмес) болушу мүмкүн. Калыптоочу баалоонун максатына жетүү үчүн башкача айтканда, окуучуга натыйжалуу кайтарым байланышты берүү үчүн ал кечири комментарий алышы керек. Кыска же кечири эмес комментарийлерди колдонуу сунушталбайт, мындай комментарийлер өзүнө мугалимдин «азамат», «жакшы», «туура эмес» деген баа берүүсүн гана камтыйт, ал эми окуучуга ишти аткарууга, аны жакшыртууга пайдалуу кещештер жок. Мугалимдин кечири комментарийи өзүнө төмөнкүлөрдү камтыйт:

а) эмнелер туура экендигин так көрсөтөт да, туура жоопко келүүгө кещештер берилет, мисалы :

Окумуштуулар «Баалоонун жыйынтыктарын эске алуу менен окутуу процессине оңдоп-түзөөлөрдү киргизүүнү» калыптоочу баалоонун милдеттүү бөлүгү катары белгилешет.

Текшерүү иштеринин жыйынтыктары окуучулардын билимдери, билгичтиктери жана көндүмдөрү төмөнкү деңгээлде калыптангандыгын көрсөткөн учурларда мугалим буларды кайра карап чыгышы керек :

Кайтарым байланышты натыйжалуу кылууга мүмкүнчүлүк бере турган ыкмалар:

Каталарды оңдоонун ордуна жазуу түрүндөгү сунуштарды колдонушсуз.

Алар каталарды оңдобостон окуучуга алардын бар экендигин көрсөтүшү керек. Сиз каталар жөнүндө төмөнкү маалыматты берсеңиз болот:

- ▣ ката жөнүндө;
- ▣ анын жайгашкан орду;
- ▣ катанын түрү;
- ▣ катаны оңдоо үчүн зарыл болгон аракеттер.

Пайдалуу сунуштарды жазуунун үч түрүн колдонушуз :

а) Эске салуу. Кещештердин бул түрү көбүнчө ийгиликтүү окуучуларга ылайыктуу.

б) Баскычтар боюнча жардам берүү. Кещештердин бул түрү көбүнчө нускама боюнча иштегенди жакшы көргөн окуучуларга ылайыктуу.

Мындай кещеш бир нече жол менен ишке ашырылат:

- а) суроолор;
- б) сүрөттөө;
- в) толук эмес сүйлөмдөр.

в) үлгү берүү. Бул ыкма көбүнчө орто окуган окуучуларга жардам берет. Мугалим окуучунун ишинде ката бар жерге белги коюп, ал эми иштин аягында кенен маалымат бере алат. Бул үчүн ал ката бар жерден кещеш жазылган жерге чейин атайын белги коюп коёт. Мисалы, катанын жайгашкан жери, анын түрү, окуу китеби, параграф, эреже жөнүндө маалымат жазылат.

Ишти максаттуу алып барыңыз

Көп кездешкен каталарга көщүл бурушсуз; эгерде кайсы бир тапшырманы окуучулардын көпчүлүгү туура эмес аткарган болсо, анда өз ишмердигиңизге өзгөртүүлөрдү киргизиңиз, мисалы :

- ▣ теманын көйгөйлүү жерлерин окууну улантуу;
- ▣ окуучуларга окулуп жаткан материалды жакшыраак түшүнүү үчүн кошумча убакыт бөлүү;
- ▣ колдонулуп жаткан окутуу усулдарына, окутууну уюштуруу формаларына оңдоп-түзөөлөрдү киргизүү.

Бири-бирин баалоо техникасын колдонуп, иштин көлөмүн бөлүштүрүшүз.

Ишти тапшырардан мурда окуучулар үлгүлөргө таянып, өз иштерин же бири-бириникин текшерип чыгып, комментарий беришсин.

Калыптоочу баалоонун техникалары

- Калыптоочу баалоонун методдорунун өзгөчөлүгү таанып-билүү процессинде окуучулардын прогрессин ченеп-өлчөө үчүн аналитикалык каражаттарды жана ыкмаларды пайдаланууда турат. Калыптоочу баалоонун каражаттарын жана ыкмаларын колдонуу билим берүү процессинин жүрүшүндө окуучулардын прогрессин ченеп-өлчөөгө мүмкүнчүлүк түзөт.
- Мындай баалоонун натыйжаларын окутууну жана таанып-билүүнү жакшыртуу боюнча сунуштарды иштеп чыгуу үчүн колдонууга болот. Калыптоочу баалоонун методдорун бир нече шарттуу деңгээлдерге бөлсө болот.

- Мугалим теманы түшүндүрүү, тапшырманы аткаруу процессинде баалоонун ар түрдүү методдорун колдонгон дешгээл. Мугалим окуучунун айткан сөзүнүн, жообунун жыйынтыгы боюнча «**Эмне үчүн? Кандайча? Кантип?**» деген тактоочу суроолорду кошумча түрдө берген дешгээл. Мындай суроолорду мугалим туура эмес жооп алган учурда да, туура жооп алган учурда да берүүсү зарыл экендигин эске алуу маанилүү. Бул теманы, проблеманы түшүнүү терешдигин билүү жана баалоо үчүн жасалат.
- **Калыптоочу баалоонун дешгээли** – чакан утурумдук иштерди жүргүзүү: тестер, тапшырмалар, бир мүнөттүк (үч мүнөттүк) эсселер, жекече тапшырмалар. Утурумдук иштердин бул түрүн жүргүзүүнүн максаты конкреттүү теманын белгилүү бир жеринде материалды өздөштүрүү дешгээлин текшерүү жана зарыл болсо, өз ишмердүүлүгүнө өзгөртүү киргизүү, ошондой эле окуучуларга кайтарым байланыш жүргүзүү болуп эсептелет. Бул дешгээлде утурумдук бааларды коюуга болот.

Мисалы: Бири-бирин баалоо.

Классташтар тарабынан ишти баалоо баалоонун толук кандуу ыкмасы болуп эсептелет. Мындан тышкары, бири-бирин баалоо окуучуларга өтүлгөн материалды бири-биринин иштерин текшерүү аркылуу бышыктоого мүмкүнчүлүк берет.

- Бири-бирин баалоонун артыкчылыгы окуучулар башка иштердин ийгиликтүү жактарын жана кемчиликтерин белгилөөнү үйрөнүү аркылуу өз ийгилигине талдоо жүргүзө алышында.
- Мисалды карап көрөлү, башталгыч мектепте математика сабактарында окуучулар бири-бирин көзөмөлдөөнүн негизинде көзөмөл-баалоо ишмердигин калыптоочу баалоону колдонуп кантип уюштурса болоруна байкоо жүргүзөлү .

«Ички жана тышкы тегерек» жана **«Динамикалык жуптар»** деген калыптоочу баалоонун техникаларына токтололу. Бул калыптоочу баалоонун техникалары кыска убакытта ар бир окуучунун билимдерин жана көндүмдөрүн текшерүүгө мүмкүнчүлүк берет.

«Ички жана тышкы тегерек» деген калыптоочу баалоонун техникасын колдонууга үлгү.

Уюштуруу иштерин жүргүзгөндөн кийин мугалим окуучуларга үй иши кандайча текшериле тургандыгы жөнүндө нускама берет. *Балдар, бүгүн биз сабакта көбөйтүү таблицасын жана «6» га бөлүүнү силер кандай өздөштүргөнүңүздү текшеребиз.*

Ал үчүн «Ички жана тышкы тегерек» техникасын колдонобуз.

Бири-бирин баалоо ар кандай жолдор менен ишке ашырылат. Аларды уюштуруу үчүн атайын үлгүлөр керек, алар каталарды кетирбөөгө мүмкүнчүлүк берет.

Бири-бирин көзөмөлдөө/бири-бирин баалоонун варианттары

- иштер менен алмашуу,
- атайын план боюнча бири-бирине сурамжылоо жүргүзүү,
- тапшырмалар менен алмашуу,
- аныктамаларды, эрежелерди текшерүү,
- комментарийлерди берүү.

Бири-бирин көзөмөлдөө / бири-бирин баалоо үчүн үлгү берүү:

- таблица,
- тактадагы жазуулар,
- кодоскоптогу жазуулар (экранда),
- оозеки,
- бирөө аткарган иш боюнча,
- шарттуу жазуу,
- жооп менен салыштыруу.

ӨЗҮН - ӨЗҮ БААЛОО

+зүн-өзү баалоо инсандын өнүгүүсүнүн маанилүү көрсөткүчү болуп саналат. +зүн-өзү баалоонун пайда болушунун баштапкы мезгилине башталгыч мектеп курагы кирет, ошондуктан ушул куракта объективдүү өзүн-өзү баалоону калыптандыруу зарыл. Башталгыч мектептеги окуучулардын өзүн-өзү баалоосунун калыптанышына таасир эткен бир нече факторлор бар:

- ата-энелердин пикири, үйдөн алынган тарбиянын мүнөзү;
- окуу ишмердик көндүмдөрүнө ээ болуу (же ээ болбоо), мугалимдин баалоосу;
- жолдоштордун баалоосу;
- өз жашоо тажрыйбасы.

Бул факторлорду талдоо өзүн-өзү баалоону калыптандырууга көмөктөшкөн негизги психологиялык педагогикалык шарттардын түзүмүн аныктоого мүмкүнчүлүк берди.

Тагыраак айтканда :

- педагог менен окуучунун, окуучулардын бири-бири менен,
- ата-энелердин балдар менен карым-катнаш маданияты;
- башталгыч мектептеги окуучунун окуу өз алдынчалуулугунун калыптанышы;
- окуу ишмердигин уюштуруу процессинде ийгилик кырдаалын жаратуу;
- окуу ишмердигин уюштурууда окутуунун ар түрдүү усулдарын жана формаларын колдонуу;
- башталгыч мектептеги окуучуларды өзүн-өзү баалоо ыкмаларына үйрөтүү;
- башталгыч мектептеги окуучуларды алынган натыйжаны оңдоп-түзөөгө үйрөтүү;
- ата-энелер менен максаттуу иш алып баруу.

**Бул шарттарды ишке ашыруу
үчүн төмөнкү формаларды
колдонсо болот:**

- ▣ жуптарда иштөө;
- ▣ чыгармачыл топтордо иштөө;
- ▣ мугалим менен окуучунун жеке иши;
- ▣ ата-эне менен окуучунун жеке иши;
- ▣ окуучунун өз алдынча иши.

**ОКУУЧУЛАРДЫН БИЛИМ
ЖЕТИШКЕНДИКТЕРИН +ЛЧ++
ЖАНА БААЛООНУН ЗАМАНБАП
КАРАЖАТТАРЫН КОЛДОНУУНУН
МЕТОДИКАСЫ**

«Метод» термини байыркы грек сөзүнөн түзмө - түз которгондо максатка жетүүнүн ыкмасы, жолу дегенди түшүндүрөт.

«Метод – максатка жетүү үчүн колдонулган ыкмалардын жыйындысы, кайсы бир тараптагы жүрүм-турумдун ыгы», деп белгилейт В.А.Штоффт.

Окуучуну окутууга багытталган иштер төмөндөгүлөрдү камтыйт:

- түздөн-түз байкоо жүргүзүү
- портфолио
- жат жазуу
- кыскача эссе
- дилбаян
- жооптордун бир канча варианттарынан бирөөсү туура болгон экзамен
- оозеки экзамен
- өз ара баалоо
- өзүн-өзү баалоо

БААЛОО УСУЛУ: КЫСКАЧА ЭССЕ

Кыскача эссе – бул тил илиминде гана эмес, математикада да колдонулушу мүмкүн болгон сабаттуулукту текшерүү стратегиясы.

Ал окуучуларга окуп үйрөнгөндөрү жөнүндө ой жүгүртүү мүмкүнчүлүгүн ыйгарат. **Кыскача эссе** – бул сабактын башталышында, ортосунда же аягында берүүгө мүмкүн болгон жазуу жүзүндөгү тапшырма; ал болгону 3-5 минута аткарылат.

Артыкчылыктары

Кыскача эссе окуучуларга окуудагы өз ийгиликтери же проблемалары жөнүндө маалымат берүү жана аларды анализдөө мүмкүнчүлүгүн тартуулайт.

Усулду класста кантип колдонсо болот?

- Окуучулар **Күн** менен **Айдын** функцияларын талкуулап бүтүшкөн соң, мугалим төмөнкүлөрдү айтат: «Бир илимий – фантастикалык романда автор, күндүн тийбей калышынан улам кантип жерде бүтүндөй тиричилик токтогонун сүрөттөйт. Роман төмөнкү сөздөр менен аяктайт: **«Күмүш нурлуу Ай гана жерге жарык берет, бирок мындан ары жашоо жок»**. Силер автордун **«Күмүш нурлуу ай»** чындыгында жерге жарык бере алат дегенине макулсуздарбы? +3 жообушарды түшүндүргүлө?
- Мугалим кыска эссе жазуу учурунда пайда болгон эмгектерин бири-бири менен бөлүшүүнү суранат. Мугалим кыска эссени сабактын аягында чогултуп алуусу жана ага баа коюусу мүмкүн.

Текшерүүнүн түрлөрү:

Текшерүү кайсыл убакта жүргүзүлө тургандыгына карата анын мазмуну жана милдети өзгөрүлүп турат. Мына ошого байланыштуу текшерүүнүн төмөнкүдөй түрлөрү орун алат:

- алдын-ала текшерүү
- күндөлүк текшерүү
- тематикалык текшерүү
- мезгилдүү текшерүү
- жыйынтыктоочу текшерүү.

а) Алдын-ала текшерүү адетте окуу жылынын башталышында, өзгөчө мугалим окуучулардын жаңы группасы менен иштей баштаганда, алардын даярдык деңгээли менен таанышуу максатында жүргүзүлөт. Бул текшерүүнүн жыйынтыгы окуу жумушун андан ары туура пландап уюштурууга мүмкүндүк берет. Мындай текшерүү окуучуларды оозеки суроо , контролдук жумуштарды өткөрүү, ата-энелер жана ошол классты буга чейин окуткан мугалимдер менен ацгемелер өткөрүү, тиешелүү документтерди талдап карап чыгуу жолдору менен ишке ашырылат.

б) Күндөлүк текшерүү мугалимдин окуучулар менен күндөлүк сабак өткөрүүсүндө жүргүзүлөт. Мындай текшерүү кезинде бүткүл класстын жана ар бир окуучунун жумушу контролга алынат, бул текшерүү жаңы материалды үйрөнүү, аны бышыктоо, кайталоо жана практикада колдонуу менен айкалыштырылып жүргүзүлөт. Күндөлүк контролдоонун мазмунуна окуучулардын күндөлүк ала турган билимдеринин, билгичтиктеринин, көндүмдөрүнүн сапаттары камтылат.

Мурда окулуп өтүлгөн материалдан негизинен жаңы материалды окууга түздөн-түз байланыштуулары гана текшерилет. Мындан тышкары окуу программасынын айрым инварианттуу маселелери, окуунун андан аркы процессинде таяныч катары пайдаланыла турган материалдар текшерилет. Текшерүүнүн бул түрү окутуучулук (билим берүүчүлүк) мүнөздө болуу менен окуучулардын билимдериндеги кемчиликтерди өз учурунда аныктап жана аларды жоюуга чоң жардам берет, окуучуларда окуу материалы менен такай системалуу өз алдынча иштөө көндүмдөрүн калыптандырууну стимулдаштырат.

в) Тематикалык текшерүү программадагы белгилүү тема (бөлүм) окулуп бүткөндөн кийин жүргүзүлөт. Мында тема боюнча берилген билимдердин структуралуулугу, алардын системалуулугу жана удаалаштыгы текшерилип, материалдагы маалыматтардын өз ара жаңы байланышы такталып, алардын арасындагы негизги түшүнүктөр, идеялар ажыратылып, көрсөтүлөт. Мындай текшерүү контролдук жумуштарды, оозеки суроолорду өткөрүү, окуучулардын докладдарын коюп туруу ж.б. жол менен ишке ашырылат.

Тематикалык текшерүү – тигил же бул тема боюнча жыйынтыктоочу бааны аныктоо гана эмес, ал ошондой эле программанын бүткүл бөлүмдөрүнүн жана темаларынын өздөштүрүлүшүн текшерүүнүн бардык түрлөрүн өз ара байланыштагы ырааттуу жалпыланышы болуп эсептелет.

Мисалы, күндөлүк текшерүү жүргүзүүдө билимдердин, билгичтиктердин жана көндүмдөрдүн кандай түрлөрү бааланып жаткандыгы аныкталат да, алардын натыйжалары боюнча класс журналына тиешелүү белгилер коюлат.

г) Мезгилдүү текшерүү окуу жылынын белгилүү мезгилинде (чейректөр боюнча) жүргүзүлөт. Кээ бир мектептерде чейректин аягында (жана жарым жылдыктын акырында) бардык окуучулардын билимдерин бүткүл чейректе (жарым жылдыкта) окулуп өтүлгөн бардык материал боюнча текшерүү практикаланат. Мындай текшерүүдө окуу процессинин нормалдуу жүрүшү бузулат, окуучулар үчүн нервоздук (күйкөлөктөнмө) жагдай түзөт. Күндөлүк жана тематикалык текшерүүлөр туура жүргүзүлгөн учурда чейректик бааларды атайын текшерүүсүз эле чыгарууга болот. Айрым гана окуучулардын даярдыктарынын деңгээли ачык эмес күмөндүү болгон учурда гана, албетте, атайын текшерүү жүргүзүү абзел.

д) Жыйынтыктоочу текшерүү баарыдан мурда окуу жылынын аякталышында жүргүзүлөт. Мында бүткүл окуу жылы боюнча өтүлгөн материал жалпыланып, анын эң маанилүү маселелери анализге алынып, негизги, өзөктүү билимдер жогорку деңгээлде сезимталдуу тереңдетилип, курстун мазмуну корутундуланат. Ушул операциялардын бардыгы көбүнчө суроо жооп иретинде окуучулардын билимдерин текшерип системалаштыруу менен жүргүзүлөт.

Критерий - бул баа берүүгө, бир нерсени аныктоого жана классификациялоого негиз болуучу белги, баанын ченеми

И.Низовская. «Окуу жана жазуу аркылуу сынчыл ойломду өнүктүрүү» программасынын сөздүгү,- Бишкек-, 2003.

БААЛОО

Баалоонун бардык түрлөрүндө, айрыкча калыптандыруучу баалоодо, окуучулардын ишин/иштерин баалоону уюштуруу үчүн кылдат иштелип чыккан критерийлер колдонулат. Критерийлерди пайдалануу менен жүргүзүлүүчү баалоо бул процесстин жалпыга айкын жана түшүнүктүү болушуна шарт түзөт. Критерийлер баалоонун калыс жүргүзүлүшүнө өбөлгө түзөт.

БААЛОО

Окуучулардын жетишкендиктерин баалоо критерийлерин иштеп чыгуунун негизи болуп окуу максаттары саналат. Критерийлерди мугалим өзү же окуучулар менен биргеликте иштеп чыгышы мүмкүн. Критерийлерди окуучулар менен биргелешип иштеп чыкканда, алардын баалоого карата мамилеси жакшырат, өздөрүнүн жетишкендиктери үчүн жоопкерчилиги күчөтүлөт. Баалоо критерийлерин иштеп чыгууда дайыма сабактын максаттарын жана мазмунун көңүлдө тутуу зарыл.

БААЛОО

Жакшы иштелип чыккан баалоо критерийлери жана жана алардын даражалары окуучуларга эмнелер кандайча бааланарын айкын көрсөтөт да, ишин аткаруу учурунда багыт берип турат. **Критерийлердин даражаланышы (градацияланышы)** - бул көздөлгөн натыйжага жетүүнүн ар кандай деңгээлдеринин сыпаттамасы.

БААЛОО КРИТЕРИЙИНИН ДАРАЖАЛАРЫН БҮДӨМҮК БЕЛГИЛӨӨ МИСАЛЫ

Критерий	Критерийдин даражалары			
	5	4	3	2/1
“Курчап турган чөйрө маселеси” ачып берилген.	Курчап турган чөйрөнүн маселелерин терең түшүнгөндү гүн көрсөтөт.	Курчап турган чөйрөнүн маселелерин жакшы түшүнгөндү гүн көрсөтөт.	Курчап турган чөйрөнүн маселелерин жарым-жартылай түшүнгөндү гүн көрсөтөт.	Курчап турган чөйрөнүн маселелерин түшүнгөндү гүн көрсөтө албайт.

БААЛОО КРИТЕРИЙИНИН ДАРАЖАЛАРЫН АНЫК БЕЛГИЛӨӨ МИСАЛЫ

Критерий	Критерийдин даражалары			
	5	4	3	2/1
“Курчап турган чөйрө маселеси” ачып берилген.	<ul style="list-style-type: none"> • Окуучу адамдын айлана чөйрөгө оң жана терс таасир тийгизишинин беш факторун келтире алат. • Окуучу ошол беш фактордун таасирин конкреттүү мисалдар аркылуу көрсөтө алат. • Окуучу ошол беш факторду талдап бере алат. • Окуучу бул факторлордун ар биринин маанилүүлүгүнө карай ордун аныктап бере алат. 	<ul style="list-style-type: none"> • Окуучу адамдын айлана чөйрөгө оң жана терс таасирин тийгизишинин төрт факторун келтире алат. • Окуучу ошол төрт фактордун таасирин конкреттүү мисалдар аркылуу көрсөтө алат. • Окуучу ошол төрт факторду талдап бере алат. 	<ul style="list-style-type: none"> • Окуучу факторлорду баяндап берди • Окуучу мисалдарды чаржайыт келтирди. • Окуучу айрым факторлорду анча-мынча талдап берди. 	<ul style="list-style-type: none"> • Окуучу экиден кем факторду айтып берди. • Окуучу эч кандай талдоо жасаган жок.

БААЛОО КРИТЕРИЙЛЕРИ

1. Сыпаттоонун туура келиши (эсседе жаныбардын белгилерин санап берүү, бул белгилерди тийиштүү тартипте жайгаштыруу, кластердеги жана өзү тандап алган сөздөрдү пайдалануу).
2. Мазмундун тандалган кеп стилине туура келиши (лексика, синтаксис).
3. Эссе жазуудагы ырааттуулуктун сакталышы (киришүү, негизги бөлүк, корутунду).
4. Сабаттуулук (орфографиялык эрежелердин сакталышы жана тыныш белгилердин туура коюлушу).

КАЙТАРЫМ БАЙЛАНЫШ

Кайтарым байланыш – иш аракеттер, кырдаалдар, талаш маселелер жана максатка эң жакшы жол менен жетишүүгө өбөлгө түзүүчү конкреттүү иш-аракеттер жөнүндө түшүндүрмөлөрдү (сын пикирлерди) кабарлоо жана алуу процесси.

Кайтарым байланыш мугалимге окутуу процессинин жүрүшү, окуучулардын жетишкендиктери жана кемчиликтери тууралуу маалымат берет. Кайтарым байланыш өз ара сыйлашуу жана жаркын маанайда жүргүзүлүп, окуучулардын туура жооп бериши, каталарын оңдошу же ойлонуу багытын өзгөртүшү үчүн убакыт берүүгө тийиш.